

Gülgün YAZICI*

AHMED CÂHİDÎ'NİN MENSUR ESERLERİNDE DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

ÖZET

XVII. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden Ahmed Câhidî Efendi, Halvetî-Uşşâkî şeyhi olup Uşşâkî tarikatinin Câhidiye kolunun kurucusudur. Halk arasında Câhidî Sultan olarak tanınan şairin bir *Divan*'ı ile iki mensur eseri vardır. *Tevhîd-i Zât* ve *Nasîhat-nâme* adlı âdâb ve sülûka dair mensur eserleri farklı bilim dalları tarafından incelenmiş olmakla birlikte tenkitli metni ortaya konmamış, ayrıca bir dil ve edebiyat malzemesi olarak değerlendirilmemiştir. Ahmed Câhidî'nin şiir dilinde görülen Yunus etkisi onun mensur eserlerinde de dikkat çeker. Adeta XIII. yüzyıl Türkçesiyle yazılmış olan eserlerde pek çok arkaik kelime olduğu gibi mahallî söyleyişler de bulunmaktadır. Makalemizde bu iki mensur eser dil ve üslup açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Câhidî, Câhidî Sultan, *Tevhîd-i Zât*, *Nasîhat-nâme*, nesir dili

CHARACTERISTIC IN AHMED CAHIDI'S PROSE WORK'S

ABSTRACT

Seventeenth century sufi poet Ahmed Cahidi Efendi, Halveti-Ussaki Sheikh is the founder of the Cahidiye branch of Ussaki sect. Popularly known as the Cahidi Sultan, the poet has a Diwan and two prose works which being examined by different disciplines. By the way these works hasn't been textually criticized and not considered as a linguistic and literary material. Yunus effects on Ahmed Cahidi's poetry also draws attention in his prose works. As if written by the 13th century Turkish, both many archaic words and local sayings are available in them. In our article these two prose works will be evaluated in terms of language and style.

Key Words: Ahmed Câhidî, Câhidî Sultan, *Tevhîd-i Zât*, *Nasîhat-nâme*

XVII. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden Ahmed Câhidî Efendi, Halvetî-Uşşâkî şeyhi olup Uşşâkî tarikatinin Çanakkale, Bursa, Edirne çevresinde

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

yayılmış olan Câhidiye kolunun kurucusudur. Edirne'de doğmuş, muhtemelen Kilitbahir'e geldikten sonra -Nuran Altuner'in yanlışlıkları izale edip isabetle tespit ettiği üzere- Şeyh Ömer Karîbî'ye intisap etmiş, şeyhinden el aldıktan sonra Kilitbahir'de tekkesini kurmuştur. 1070/1659'da vefat etmiş olup Kilitbahir'de medfundur. Halk arasında Câhidî Sultan olarak tanınan Ahmed Câhidî'nin Kilitbahir köyündeki türbesi, Çanakkale'nin önemli ziyaretgâhlarından biridir.¹

Şairin bir *Divanı* ile dinî-tasavvufî nitelikte iki mensur eseri vardır. *Divan*'ındaki şiirlerin büyük çoğunluğu Yunus Emre'nin etkisiyle hece ve aruz vezniyle yazılmış ilahilerden oluşur (Altuner, 2001: 161-162; Aydın, 2013 b: 1-21). İki bölüm hâlinde düzenlenmiş olan *Divan*'ın birinci bölümünde Câhidî mahlasıyla, ikinci bölümünde ise Lutf-ı Hak mahlasıyla yazılmış şiirler yer alır (Aydın 2013 b: 5). Kütüphanelerimizde dört nüshası bulunan Divanın tenkitli metni Abdullah Aydın tarafından yayına hazırlanmıştır.²

Câhidî'nin mensur eserleri *Nasihat-nâme* ve *Tevhîd-i Zât* isimlerini taşır. Kaynaklarda *Nasihat-nâme* ya da *Kitâb-ı Nasîha* adıyla kayıtlı daha küçük hacimli eseri, güzel ahlâk, tövbe, şükür, nefis terbiyesi, ibadetler gibi konularda dervişlerine yönelik nasihatlerden oluşmuştur. *Tevhîd-i Zât* ise daha hacimli bir eser olup vahdet-i vücud anlayışı çerçevesinde tevhid kavramı, ibadetler, kalp terbiyesi, şeyhin gerekliliği, şeyhliğin şartları, sâlikin makamları ile tarikat âdâbı ve sülûka dairdir. Bu iki eser, çoğu zaman kütüphanelerde bir arada ve *Nasihat-nâme* ismiyle kayıtlı olduğu için yakın zamana kadar Câhidî'nin sadece iki eseri olduğu sanılmış ve *Tevhîd-i Zât*'tan hiç bahsedilmemiştir. *Tevhîd-i Zât*, ilk defa Şerife Saygın'ın yüksek lisans çalışması ile ilim âlemine tanıtılmıştır.

Ahmed Câhidî Efendi'nin bu iki eseri hakkında biri tasavvuf diğeri din eğitimi bilim dalında olmak üzere iki yüksek lisans tezi yapılmış olmakla birlikte bu çalışmalarda ilmî metotlara uygun sağlam bir metin ortaya konamamıştır³. Eserler daha çok ilgili disiplinler açısından değerlendirilmiş; bir dil ve edebiyat malzemesi olmak bakımından ele alınmamıştır. Bu çalışmalarda eserlerin kütüphanelerdeki nüshalarıyla ilgili olarak da sağlıklı

¹ Ahmed Câhidî'nin hayatı hakkında geniş bilgi için bkz. Nihat Azamat, "Câhidî Ahmed Efendi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, C.7, s. 16-17; Nuran Altuner, "Câhidî Ahmed Efendi", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Yıl:2, S. 6, Ankara 2001, s. 159-176. Selami Şimşek, "Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarikatlar ve Tekkeler", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya, Güz 2007, s. 261-263.

² Abdullah Aydın, *Câhidî Divanı*, Ankara: Sonçağ, 2013.

³ Şerife Saygın Coşkun, *Ahmed Câhidî ve Kitâbü'n-Nasîha Adlı Eseri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2005; Orhan Çamlıca, *Ahmed Câhidî'nin Nasihatnâme ve Tevhîd-i Zât Adlı Risâlelerinin Tahlîli*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

bir tespit yapılmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim yüzeysel bir araştırmayla *Tevhîd-i Zât*'ın yeni bir nüshasını tespit etmek mümkün olmuştur.⁴

Ahmed Câhidî'nin şiir dilinde görülen Yunus etkisi onun mensur eserlerinde de dikkat çekmektedir. Adeta XIII. yüzyıl Türkçesinden izler taşıyan bir dille yazılmış olan bu iki eserde pek çok arkaik kelime olduğu gibi mahallî söyleyişler de bulunmaktadır. Makalemizde bu iki mensur eser dil ve üslup açısından değerlendirilecektir.

Bilindiği üzere dinî-tasavvufî edebiyat ürünlerinde sanat kaygısı güdülmeyip öğreticilik amaçlanır, bu amaca uygun olarak da sade ve halkın anlayabileceği bir dil, yani konuşma dili tercih edilir. Bu tercihin neticesinde konuşma dilinin yazıya aktarılmış hâli olan metinler ortaya çıkar. Ahmed Câhidî Efendi de diğer mutasavvıf şair ve yazarlar gibi eserlerini sanat kaygısı gütmeyen halkın anlayabileceği bir dille, yani halkın konuşma diline sâdik kalarak yazmıştır. Eserlerinde dinî-tasavvufî edebiyat mensuplarının benimsediği *tahkiye*, *nasihat* ve *hitap*, *soru-cevap*, *delil ve ispat* gibi anlatım biçimlerinin hepsini kullanmıştır.

Her iki eserde benzer konuları işlediği ve belli bir sistematığı olmadığı için yazar, zaman zaman konularda tekrara düştüğü gibi bu konuları ele alırken kullandığı ifadeleri de sık sık tekrarlar.

Aynı konuların aynı ifadelerle ele alındığı bu tekrarların yanında ifadeye ahenk katmak ve manâyı pekiştirmek için başvurulan tekrarlarla da karşılaşırız. Örneğin yazar, herhangi bir konuya dikkat çekmek ve manâyı vurgulamak istediğinde çoğu zaman aynı yüklemi tekrarlayarak birbirine paralel kısa cümleler kurar. Bu tür tekrarlarda kimi zaman cümlenin diğer unsurları da paralel olarak düzenlenir:

“... seni şekden yakîne kığıra ve riyâdan ihlâsa kığıra ve dünyâ sevmekten terkine kığıra ve kibrden tevâzu'a kığıra ve adâvetden mahabbete kığıra ve cehlden ilme kığıra ve dünyâ begliğinden fukarâ-yı sâbirîn zümresine kığıra ve seni ol yola kığıra ki evvel andan gelmişsündür ki vatan-ı aslîdür.” (*Tevhîd-i Zât*, 40a⁵)

“Bunlardan gayrı dahı nice sıfatları var bu cümlesinin sâhibi kimdir ki câna cânım der ve akla aklım der, ilme ilmim der ve gönle gönlüm der ve nefse nefsim der. Hâsıl-ı kelâm budur ki, zâhirinde ve bâtınında her nesi var ise benim diyen kimdir?” (*Nasîhat-nâme*, 52⁶)

“ya'nî zâhirde dünyâ zînetün terk ide ve bâtında nefsi hevâsın terk ide ve zâhirde ihtiyârın terk ide ve bâtında kendü varlığın terk ide.” (*Tevhîd-i Zât*, 92a)

⁴ Şeyh Câhidî, Kitâb-ı Tevhîd, 06 Mil Yz A 4909.

⁵ Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Başlıklar 2141.

⁶ Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşâkî Tekkesi 334.

Ya da yüklem tekrarlanmayarak bu paralel unsurların en sonunda verilir:

“... pes anda ne tulû‘ bulunur ne gurûb bulunur ne sağ kalur ne sol kalur ne ön kalur ve ne art kalur ve ne gökler ve ne yerler ve ne zamân ve ne mekân kalur ve ne ıraklık ve ne yakınlık kalur ve ne gice ve ne gündüz kalur ve ne arş ve ne ferş ve ne dünyâ ve ne âhiret kalur.” (*Nasîhat-nâme*, 56)

“... halvetde bu zâhir hislerden kala ya'nî havâss-ı hamse ki göz görmekten ve kulak işitmekten ve dil söylemekten ve burun kokmaktan ve el dutmaktan kala.” (*Tevhîd-i Zât*, 96a)

Ahmed Câhidî Efendi, ifadesine renk ve canlılık katmak, hitap ettiği zümrenin ilgisini uyanık tutabilmek için zaman zaman deyim ve atasözlerine, konuşma dili özelliklerine de eserlerinde yer vermiştir:

- akar bunardan sepet ile su almak,
- balık kuru yer canavarlarından kaçır gibi kaçmak,
- boynına almak,
- bülbül gammâz kargadan kaçır gibi kaçmak,
- gönülleri kızlığını dünyâ almak,
- harbî kâfirler Hazret-i Alî rahmetu'llâhi aleyh veliyu'llâhdan kaçır gibi kaçmak,
- kadem urmak,
- kelb-i akûr depeler gibi depelemek,
- koyun arslandan kaçır gibi kaçmak,
- yab yab yürümek.

Atasözü kullanımında zaman zaman atasözlerini değişime uğratarak kullandığını da görüyoruz, “Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz” atasözünü “Kişinün fi'li artuk delâlet ider i'tikâdına” şeklinde kullanır.

Her iki eser de bir tarikat şeyhinin özelde dervişlerine, genelde bütün insanlara yönelik bir hitabı olduğu için sık sık seslenme sözleri, “ey, he, ha” gibi ünlemler ve konuşma dili kalıpları kullanılmıştır:

- eğer sâ'il su'âl iderse ki,
- eğer bu söze şâhid gerekse,
- ey tâlib,
- ha şâkirler,
- ha evliyâ, ha kerâmet,

- ha muttakî imâm,
- he hâcî imdi bu makâma irişmez illâ ehl-i himmet,
- vallâhi gerçek, vallâhi gerçek, vallâhi gerçek,
- bir kezden yüzlerin bunlardan dönderürler,
- bir kezden İslam dâ'iresinden çıkarlar,
- Hakdan dûr olur merdûd-ı ebedî olur. Makâm-ı vahdete irişmek kanda kaldı,
- eğer kâdir olaydı eline bir kılıç alıp cümlesin kırardı, münâfıklar ile sohbet itmek kanda kaldı.

Ahmed Câhidî, eserinden anlaşıldığı kadarıyla sert bir mizac ve meşrebe, katı bir tasavvuf anlayışına sahiptir ve üslubunda da bu sertlik hissedilir. Çoğu yerde katı bir şeriat savunucusu olarak karşımıza çıkar ve bu çizginin dışında kalanları “ey” diye başlayan ağır sıfatlarla seslenerek eleştirir:

- ey ahmak câhiller,
- ey ahmak fâsıklar,
- dili âlim gönli câhiller,
- ey fâsık fâcirler,
- ilmine lâyük amel-i sâlihi olmayan adı âlimler,
- ey mukallid ahmak mürâî câhiller,
- ey ilmine mağrûr ahmaklar,
- ey ilmine mağrûr ahmak câhiller,
- ey ma'rifetden mahrûm câhiller,
- ey ibâdetde kalan mukallidler,
- ey serâbı su sanan sudan mahrûmlar,
- ey adı müminler ve gözsüz sağırlar,
- biz Müslümânlarız diye ta'n iden sırr-ı Kur'ân'dan mahrûm, hakkı inkâr eden câhiller.

Eserlerin üslubunda dikkat çeken bir başka husus devrik cümlelerdir. Devrik cümleler genellikle ayet ve hadis çevirilerinde karşımıza çıkmaktadır. Sözlerini ayet ve hadislerle destekleyerek pekiştirmek isteyen Ahmed Câhidî, her iki eserinde de “Netekim Hak Te'âlâ Kelâm-ı Kadîm'inde buyurmuşdur ki”, “Âyet budur, kavluhu Te'âlâ”, “Resûlullah salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurmuşlar ki” “Kâlen nebîyyu aleyhi's-selâm” ifadeleriyle pek çok ayet ve hadise yer vermiş, “ma'nâsı budur ki” diyerek de bunların çevirisini

aktarmıştır. Bu ayet ve hadislerin çevirisi tıpkı ilk dönem satır arası Kur'an tercümelerinde olduğu gibi kaynak dilin söz dizimine uygun olarak verilmiştir:

- İmânı yokdur her kimün ki zekâtı yokdur anun (*Tevhîd-i Zât*, 49a),

- kaçan ben sevsem kulumu oluram anun için kulak dahı göz dahı el dahı dil dahı benem anun kulağından işiden dahı benem göziyle gören dahı benem diliyle söyleyen dahı benem eliyle yapışan (*Tevhîd-i Zât*, 84a),

- ölü ölmezden ön (*Tevhîd-i Zât*, 199b),

- dahı yaratmadum cinnile âdem oğlanlarını illâ bana tapmak için (*Nasîhat-nâme*, 18).

Bu çevirilerin dışında da yazar, bir ifade şekli ve üslup özelliği olarak zaman zaman devrik cümleler kullanmıştır:

“Bilgil ki çok yemekdendür amel-i sâlihün yokluğu, çok yemekdendür can hastalığı, çok yemekdendür gönül kulağı sağır olduğu, çok yemekdendür menzilden kalduğun, çok yemekdendür aklını dünyâya virdüğün, çok yemekdendür fenâyâ irmedüğün, çok yemekdendür zekerine kul olduğun, çok yemekdendür kanâ'at yokluğu çok yemekdendür ehl-i dünyâyâ baş eğdiğün âhiret horluğu, çok yemekdendür tama' çokluğu, çok yemekdendür fâsid fikrler, çok yemekdendür dünyâ sevgisi, çok yemekdendür âhireti unuttuğun, çok yemekdendür nasîhat işitmedüğün, çok yemekdendür münâfık îmânında kalduğun.” (*Tevhîd-i Zât*, 177a)

Eserleri cümle yapıları açısından incelediğimizde genellikle kısa ve basit cümlelerin tercih edilmiş, zaman zaman birleşik cümlelere de yer verilmiş olduğunu görürüz. Bu türlü yapılarda “meger, illâ meger, ki, kaçan, kaçan kim, çün, çün kim, illâ, pes” gibi Arapça, Farsça cümle başı edatları çokça kullanılmıştır, bunların kullanıldığı cümleler bile çok uzun değildir:

“İmdi buna mesel oldur ki, meger kim Mecnûn'un aşkı gâyetine irmişdi.” (*Tevhîd-i Zât*, 10b)

“... illâ meger Allâhu Te'âlâ dilerse irişür.” (*Tevhîd-i Zât*, 81a)

“Her nesne ki Hak Te'âlâ'dan ona yetişür râzî ola.” (*Tevhîd-i Zât*, 182a)

“Her kimde ki Allâh korkusu yokdur, îmân dahı yokdur.” (*Nasîhat-nâme*, 2)

“Anda bir ziyâ göresin ki hiç gurûbu yok ve bir ziyâdır ki hiç zevâli yok.” (*Nasîhat-nâme*, 53)

“Resûlu'llâh hiç bize hutbe itmezdi illâ eyidürdi.” (*Tevhîd-i Zât*, 39b)

“Kaçan bir kulumu sevsem anun için kulağı ve gözü ve dili biz oluruz.” (*Nasîhat-nâme*, 9)

“Kaçan kim bir kulını sevse Mevlâ / Kılır her gününü gününden a'lâ”
(*Tevhîd-i Zât*, 17a)

Her iki eserde bir yandan Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi'nin izlerini taşıyan pek çok arkaik kelime ile ek bulunurken bir yandan da Arapça ve Farsça kökenli kelimeler yer almaktadır ki bunlar daha çok dinî-tasavvufî terimlerdir.

Câhidî'nin eserlerinde kullandığı arkaik kelimelerin büyük bir kısmı Tarama Sözlüğü'nde vardır:

ağmak, aldamak, andırmak, arkırı, artuk, aşığırak, assı, ayıtmak, ayruk, bağırdak, başmak, bendeş, berek, birle, biti, dirlik, dükeli, dürişmek, çak, deprenmek, dirgürmek, durgurmak, duruşmak, dutmak, edik, eğin, epsem, erinç, erek, esrüklik, ırak, ırılmak, ıssı, içre, imdi, inil inil, gerçeklemek, ginlik, gökçek, gözgü, gün, kaçan, kakımak, kamu, kanda, kangı, katı, kelecı, keler, kemlük, kendüzi, kığrılmak, kiçi, onat, öndin, öteri, sağış, saklamak, sanı, sığamak, sımak, sınıklık, şol, tamu, tapu kılmak, taşra, tekyelenmek, uçmak, uğrılar, urmak, üründülemek, yaban, yalınca, yarlığamak, yarak, yavı kılmak, yavlak, yasmak, yeğni, yeğrek, yeltmek, yıylamak, yiyilemek.

“debremek, dönendirmek, kov kovlamak, süpründilük, uşuntu itmek, yığamak” gibi kelimeler ise Tarama Sözlüğü'nde bulunmamaktadır:

“... şuhûdında yalnız Hakk'ı bula, iden ve debreden ve epsem durduran Hakk'ı bile.” (*Tevhîd-i Zât*, 160b)

“iki dostı birbirinden yalan kov kovlamağıla ayırırlar.” (*Tevhîd-i Zât*, 127b)

“uzlet benüm bahçemdür dahı halka karışmak murdâr süpründilikde oturmakdur.” (*Tevhîd-i Zât*, 20a)

“cümlemüz bir yerden anun üstine uşuntu idelüm, öldürelüm, kim urdıya gitsün.” (*Tevhîd-i Zât*, 219b)

“dâ'im birbirine fâsıklar işin buyururlar, sâdıklar sohbetinden birbirin yığarlar.” (*Tevhîd-i Zât*, 26a)

Arkaik kelimelerin yanı sıra Eski Anadolu Türkçesine ait ekler de her iki eserde sıklıkla kullanılmıştır:

-ısar/-iser gelecek zaman eki

“... ammâ kitâbdan hîç haberi yokdur, âkıbet menzili harâb olırsardur.”
(*Tevhîd-i Zât*, 34b)

-gıl/-gil emir eki

“Şöyle bilgil ki sebep-i te'lîf-i kitâb oldur ki muvahhid ile mülhidi temyîz eylemekdür murâdumuz.” (*Tevhîd-i Zât*, 1b)

“Bilgil ki dünyâda her ne ekersen âhîretde hâsılun oldur.” (*Tevhîd-i Zât*, 29b)

-ur/-ür geniş zaman eki

“... ammâ âhîret işine gelicek terk ider takdîre salur.” (*Tevhîd-i Zât*, 113b)

“Halkı bid'ate ve dalâlete bırağurlar.” (*Tevhîd-i Zât*, 212a)

-ıcak/-icek

“İmdi böyle olıcak ol merdûdların sözleri bâtıl oldı.” (*Tevhîd-i Zât*, 6a)

“Mü'min oldur ki seher vaktinde derd ile *yâ Allâh* diyicek *lebbeyk yâ kulum* diyü cevâb bula.” (*Tevhîd-i Zât*, 24b)

-madın/-medin

“İmdi eger ten hisârı yıkılmadın ahlâk-ı zemîmeden tamâm pâk olmazsun.” (*Tevhîd-i Zât*, 29b)

-cılâyın/-cileyin

“...buncılâyın azgunluk içinde iken ehl-i irfândan geçinürler...” (*Tevhîd-i Zât*, 35a)

“... anlar dahı bizcileyin mahlûkdur...” (*Tevhîd-i Zât*, 80a)

“... biz dahı sizcileyin mü'minlerüz...” (*Tevhîd-i Zât*, 119a)

“Ey münkir fâsıklar, sizcileyin ağniyâlar kapularına varup anlara baş eğüp rızkumuzu anlardan ummazuz.” (*Tevhîd-i Zât*, 122b)

-ınca / -ince

“Kubbe-i zemzeme gelüp suyundan doyınca içmenün rûhı nedir?” (*Tevhîd-i Zât*, 67a)

-cak/-cek

“... eger haberünüz olsaydı ol dîn helâk idici günâh zehrlerin tîzcek kalbinüzden çıkarmak tedârükünde olurdınız.” (*Tevhîd-i Zât*, 119b)

dası > yarındası

“... ol gice dahı Mînâ'da yatup yarındası kim eyyâm-ı teşrîkün ikinci günidür...” (*Tevhîd-i Zât*, 67b)

1. tekil kişi eki -ın/-in

“ben anuñ işidür kulağ[ı] ve görür gözi ve söyledüğü dili ve dutar eli olurın.” (*Tevhîd-i Zât*, 3b)

“... yarın kıyâmet gününde ana katı azâb iderin diyü va'de itmişdür...” (*Tevhîd-i Zât*, 151a)

1. çoğul kişi eki -vuz /-vüz

“Bilgil ki eger hac ahkâmlarun alâ-hıde alâ-hıde her birinün ruhların yazarsavuz kitâb mutavvel olur.” (*Tevhîd-i Zât*, 65b)

“Kaçan dilesevüz helâk eylemege bir şehri buyururuz beglerine ol şehrün fisk iderler.” (*Tevhîd-i Zât*, 115b)

2.tekil kişi eki ñ

“... birbirine mütenâkız sanup i'tikâdınıza halel irişdürmeñ...” (*Tevhîd-i Zât*, 116a)

2. çoğul kişi eki -sız/-siz

“... niçin bunun gibi yaramaz işler idersiz...” (*Tevhîd-i Zât*, 57b)

“... ol sizi görür ammâ siz anı göremezsiz...” (*Tevhîd-i Zât*, 70a)

Sonuç

Sonuç olarak Ahmed Câhidî Efendi'nin *Tevhîd-i Zât* ve *Nasîhat-nâme*'si 17. yüzyılda okumuşların diliyle ancak halkın anlayabileceği bir sadelikte yazılmış eserlerdir diyebiliriz. Bu türlü eserlerde olduğu gibi hem Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerini göstermektedir hem de konusu itibarıyla pek çok dinî-tasavvufî Arapça ve Farsça terime yer vermesinden dolayı karma bir dil özelliği sergilemektedir. Eserlerin sergilediği özellikler bize dil ve üslubu belirleyen en önemli unsurların eserin yazılma amacı ve seslendiği topluluk olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmed Câhidî, *Tevhîd-i Zât*, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 2141.
- Ahmed Câhidî, *Nasîhat-nâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşâkî Tekkesi 334.
- Altuner, Nuran.(2001), “Câhidî Ahmed Efendi”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Yıl: 2, S. 6, Ankara, s. 159-176.
- Aydın, Abdullah. (2013 a), *Câhidî Divanı*, Sonçağ Yayınları, Ankara.
- Aydın, Abdullah. (2013 b), “Ahmed Câhidî ve Dîvânı”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 36, s. 1-21.
- Azamat, Nihat. (1993), “Câhidî Ahmed Efendi”, *DİA*, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Bayrı, M. Halit. (1954), “Câhidî”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, C. 3, s.375-376.
- Çamlıca, Orhan. (2006), *Ahmed Câhidî'nin Nasihatnâme ve Tevhid-i Zât Adlı Risâlelerinin Tahlîli*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Saygın Coşkun, Şerife. (2005), *Ahmed Chidi ve Kitâbü'n-Nasîha Adlı Eseri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Şimşek, Selami. (2007), "Avrupa İle Asya Arasında nemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarikatlar ve Tekkeler", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya, s. 251-310.